

Okul-İşletme İş Birliği Kapsamında Giyim Üretim Teknolojisi Öğretmenlerinin İşletmelerden Beklentileri

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Yavuz Ercan GÜL¹, Emine ERİŞ²

1 Doç. Dr., Kırgızistan Türkiye Manas Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, yavuz.gul@manas.edu.kg, ORCID: 0000-0002-8191-2647.

2 Milli Eğitim Bakanlığı, Kırgız Türk Anadolu Kız Meslek Lisesi, eminebykbyrm@gmail.com, ORCID: 0000-0003-2002-8513.

Gönderilme Tarihi: 30.10.2022 Kabul Tarihi: 13.03.2023 DOI: 10.37669/milliegitim.1212366

Atf: Gül, Y. E., ve Eriş, E. (2024). Okul-işletme iş birliği kapsamında giyim üretim teknolojisi öğretmenlerinin işletmelerden beklentileri. *Millî Eğitim*, 53 (241), 183-208. DOI: 10.37669/milliegitim.1212366”

Öz

Bu çalışmada okul-işletme iş birliği bağlamında giyim üretim teknolojisi öğretmenlerinin işletmelerden beklentilerini belirlemek amaçlanmıştır. Çalışma nitel araştırma desenlerinden fenomenolojik araştırma desenine uygun şekilde tasarlanmıştır. Araştırmanın katılımcılarını 5'i kadın ve 2'si erkek olmak üzere toplamda 7 giyim üretim teknolojisi öğretmeni oluşturmuştur. Görüşme yoluyla katılımcılardan elde edilen verilerin analizinde içerik analizi tekniğinden yararlanılmıştır. Analiz sonucunda; staj, donanım, öğretmen eğitimi ve eğitim programı olarak toplamda 4 tema belirlenmiş, temalara ait 22 kategori oluşturulmuştur. Katılımcıların staj konusunda işletmelerden öğrencinin yetiştirilmesi, gereksiz işlerin yaptırılmaması, özlük haklarına saygı duyulması, daha düşük sınıflardan öğrenci alınması gibi beklentileri olduğu belirlenmiştir. Donanım temasında katılımcılar işletmelerden okulları finanse etmelerini, araç gereç yardımıyla bulunmalarını, okuldaki makinaların sektöre uygun olup olmadığını kontrol etmelerini istemişlerdir. Öğretmen eğitimi teması çerçevesinde okullarda seminer vermelerini, öğretmenlere işletmelerde haftalık seminer vermelerini, yeni teknolojileri tanıtmalarını, okul ve öğretmene saygı duymalarını beklediklerini ifade etmişlerdir. Son olarak, eğitim programı kapsamında ise öğretmenlerin işletmelerden eğitim programı oluşturulurken destek veremeleri, eğitim programının eksiklerini belirlemeleri ve sektörün beklentilerini okulla paylaşmaları bekledikleri belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: okul-işletme iş birliği, mesleki eğitim, giyim üretim teknolojisi, işletme, staj

The Expectations of Clothing Production Technology Teachers from Businesses within the Scope of School-Business Cooperation

Abstract

In this research, it is aimed to determine the expectations of vocational high school teachers from the business in the context of school-business cooperation. The study was designed in accordance with the phenomenological research design, one of the qualitative research designs. A total of 7 clothing production technology teachers, 5 women and 2 men, constituted the participants of the research. Content analysis technique was used in the analysis of the data obtained from the participants through interviews. As a result of the analysis; A total of 4 themes were determined as internship, equipment, teacher training and training program, and 22 categories were created for the themes. About the internship of the participants; It has been determined that they have expectations such as educating students, not doing unnecessary work, respecting personal rights, and accepting students from lower classes. In the hardware theme, the participants asked businesses to finance schools, help with equipment, and check whether the machines in the school are suitable for the sector. They stated that they expect them to give seminars at schools, to give weekly seminars to teachers in businesses, to introduce new technologies, and to respect the school and the teacher, within the framework of the teacher education theme. Finally, within the scope of the training program, businesses are expected to provide support while creating the training program, identify the deficiencies of the training program and share the expectations of the sector with the school.

Keywords: school- business cooperation, vocational education, clothing production technology, business, internship

Giriş

21. yüzyıl her alanda hızlı bir değişim ve dönüşümü sağlaması yanında, teknolojik anlamda devrim sayılabilecek gelişmelerin de odak noktası olmuştur. Sanayideki baş döndürücü değişimler yetmişmiş kalifiye eleman ihtiyacını artırırken, mesleki eğitim ise bu değişime ayak uydurmakta zorlanmaktadır (Köseleci, 2012). Sürekli değişen, dinamik ve küresel bir işgücü piyasası ve 21. yüzyıl demokrasilerinde aktif vatandaşlık için politika yapımcılar ve araştırmacılar uygulanmakta olan mesleki eğitimin gençleri ne derece hayata hazırladığını sorgulaması gerekmektedir (Fuller, 2015). Çünkü, çıkış noktasını var olan endüstriyel rejimden alan mesleki eğitimin eksikliklerini göreberek bunu sürdürmesi düşünülemez (Dewey, 2010, s. 21). Bu nedenle, bütün mesleki eğitim kurumları bu gelişim ve değişime uyum sağlamak zorundadır.

Özellikle son dönemde Covid-19 pandemisinin/salgınının sanayi sektörüne oldukça büyük etkileri olmuştur. Pandemi bitmiş, ancak sanayi sektöründe yaşanan ekonomik krizin yara izi etkisi (Scarring effect) devam etmiş, bu süreçte işletmeler büyük ölçüde zarar görmüş ve zararı telafi etmek adına daha hızlı ve aktif bir üretim süreci içerisine girmişlerdir (Doleschel ve Manu, 2021). Bu da sanayi sektörünün yetişmiş eğitilmiş personel ihtiyacının artacağı anlamına gelmiştir. Bütün bu gelişmelere uyum sağlamak adına mesleki eğitim kurumlarının sektörün ihtiyaçları doğrultusunda mesleki eğitim programlarını revize ederek personel yetiştirme sürecine girmeleri kaçınılmaz olmuştur.

Sanayi sektörünün arz-talep ilişkisi çerçevesinde sürekli değişen dinamik doğası mesleki eğitimin de eğitim programı ve yeterlikler bakımından sürekli yenilenmesini gerektirmektedir. Kimi zaman eğitim programı yeterli olmasına rağmen mezun olan öğrenciler sanayinin ihtiyacına cevap veremeyebilmektedir. Eğitim programı sonucunda hedeflenen ürün ile ortaya çıkan ürün arasında belirgin farklar olması doğaldır (Smith and Lovatt, 1990). Bu durum programın başarısızlığı anlamına gelmemektedir. Çünkü eğitim programının dışında öğrenim sürecine etki eden; okulun altyapısı, yöneticilerin tutumları, öğretmenlerin yeterlikleri ve değer yönelimleri ve ayrıca öğrencilerin aldıkları eğitimi yorumlaması gibi birçok faktör bulunmaktadır. Ancak, mesleki eğitim programının sektördeki gelişim bağlamında düzenli olarak revize edilmesi gerekmektedir. Çünkü mesleki eğitim diğer eğitimlerden farklı olarak istihdama katkı sağlamak yanında, hayatın her alanında ticaretin, zanaatın sürdürülebilir gelişimine destek vermektedir (Kaushik, 2014).

Dünyada meslek eğitiminin ülkelere göre farklılık göstermesi ülkelerin benimsedikleri kapitalizm çeşitlerinden kaynaklanmaktadır. Örneğin İngiltere’de devletin marjinal bir rol oynadığı liberal piyasa ekonomisi, Fransa’da devlet tarafından düzenlenen bürokratik model ve Almanya’da ikili korporatist model benimsenmiştir (Greiner, 1999; Toprak, 2015). Rekabetin esas alındığı liberal piyasa ekonomi modelinde firmalar mesleki eğitimi, sonrasında iş başında geliştirilen insan sermayesi şeklinde görür ve okullarla yakından ilgili değildir (Hall ve Soskice, 2001). Devlet ve sektör koordineli ekonomi modelinde ise güçlü sendika ve örgütler bulunur ve firmalar mesleki eğitime ve belirli becerilere yatırım yaparlar (Cedefop, 2017). Türkiye’deki ekonomi modeli daha çok liberal özellik taşıyan ve işbaşında geliştirilen insan sermayesi şeklinde algılanmaktadır (Akyıldız ve Eroğlu, 2004; Şener, 2005). Bu nedenle firmalar ne kadar mesleki eğitim ve okullarla ilgili olsalar da güçlü sendika ve örgütler bulunmadığından kendi okullarını açma veya okulları sahiplenme yoluna kolay kolay gitmemektedirler.

Okul-sanayi iş birliği ve dayanışması bağlamında hem mesleki eğitime hem de sanayiye avantaj sağlayabilecek bilgiye ulaşmak ve bu bilgiyi üretimde kullanmak gibi özellikler sanayi ve okulun ortak sorumluluk alanında yer almaktadır (İşgören, vd. 2009). Okul-sanayi iş birliği, okul için daha az bürokrasi içeren finans kaynağı ve öğrenciler için iş üzerinde gerçek bir deneyim kazanma olanağı sunarken, sanayiye ise eğitilmiş insan gücü imkânı tanımaktadır (Peters and Herbert, 1982). Türkiye’de okul-sanayi iş birliği daha çok meslek eğitimi alan öğrencilerin staj yaptıkları yer ile sınırlı kalmaktadır. Öğrencilerin işletmelerde yapmış oldukları stajın hem öğrenci hem okul hem de işletme açısından büyük yararları olmaktadır. Öğrenciler teori ve pratiği bütünleştirme, iş bulma olanağını artırma, kendine güvenme; okul, eğitimin daha gerçekçi ve verimli olmasını sağlama, eğitim programını endüstrinin gereksinimlerine göre yenileme, endüstriyi laboratuvar olarak kullanma; endüstri ise, daha sonra işe alacağı elemanını önceden test etme, iş yerinin eğitim yükünün hafiflemesi gibi olanaklara staj sayesinde sahip olmaktadır (Akhun, 1980, s. 14).

Araştırma Problemi

Meslek eğitimi ve işletme iş birliği konusunda geniş bir tarihi arka plana sahip Türkiye’de Cumhuriyetle birlikte mesleki ve teknik eğitim devlet politikası olarak ele alınmıştır. Milli sanayinin kurulma sürecinde eğitim ve işletme iş birliğinden söz edilmeye başlanmış II. Dünya Savaşı’ndan sonra özel sektörün endüstriye kaynak ayırmasıyla eğitim ve işletmeler arasındaki iş birliği bir üst noktaya taşınmıştır (Dikmen ve Baysal, 2017, s. 37). Ancak bu iş birliği sektöre yönelen sanayicilere üniversitelerin danışmanlık hizmeti vermesi şeklinde görülmüştür (Başer, 2015). Bu tarihlerde bazı okul işletme iş birliği denemeleri olmuştur. Örneğin 1957-1958 öğretim yılında Malatya’da yer alan bir sanat enstitüsü ile Sümerbank Pamuklu Sanayi işletmesi arasında bir protokol imzalanarak öğrencilere bu işletmede atölye çalışmalarının bir kısmını yapma ve işletme çalışanlarına enstitüde ders verme imkânı tanınmıştır (Öztürk, 2015, s. 40).

1970’li yıllara kadar mesleki ve teknik eğitim daha çok nitelik ve nicelik bakımından geliştirilmeye çalışılmıştır. Bu tarihten sonra okul işletme iş birliğinin güçlenmeye başladığı, merkezi yönetim ve paydaşlar arasında iletişimin güçlendiği dönem olmuştur. Bu bağlamda 1978-1980 yılları arasında Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) ile Ankara Üniversitesi’nin birlikte yürüttükleri “Okul Sanayi Ortaklaşa Eğitim Projesi (OSANOR)” Türkiye’deki ilk proje olarak kabul edilebilir (MEB, 2023). Daha sonra 1982-1983 öğretim yılında Mesleki ve Teknik Eğitim Projesi (METEP) uygulamaya konularak okul sanayi iş birliği devam ettirilmeye çalışılmıştır (Adıgüzel ve Berk, 2009, s. 222). METEP’i 1993 yılında hayata geçirilen Mesleki Eğitim ve Teknik Eğitim Geliştirme Projesi (METGE) ve 2000 yılındaki iş dünyası ile mesleki eğitim

arasındaki ilişkinin güçlendirilmesini hedefleyen Mesleki Eğitim Geliştirme Projesi (MEGEP) takip etmiştir. Sonraki dönemlerde hazırlanan kalkınma planlarında işletmedeki iş gücü ihtiyacı için mesleki eğitime önem verilmesi gerektiği ifade edilmiştir (MEB, 2018). Özellikle Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında okul işletme ilişkilerinin kurulmasının zorunluluğundan bahsedilmiştir (Özsayar, 2008, s. 29). Üniversite sanayi iş birliği (ÜSİ) kapsamında ise Yüksek Öğretim Kurumu'nda (YÖK) bu tür girişimler olmuştur. Bunlardan ilki İstanbul Teknik Üniversitesi ve İstanbul Sanayi ve Ticaret Odası'nın 1985 yılında hayata geçirdikleri “teknopark” uygulamasıdır (Dikmen ve Baysal, 2017, s. 38). Günümüzde YÖK bünyesinde “Üniversite Sanayi İşbirliği Komisyonu” kurulmuştur. İlk toplantısını Ocak 2019'da yapan Komisyon'un ana gündem maddesi üniversite sanayi iş birliğinde sorunların belirlenmesi ve giderilmesi olmuştur (YÖK, 2021, s. 11).

Türkiye'de Milli Eğitim Şuralarında okul ve işletme iş birliği gündeme gelmiştir. Örneğin, dokuzuncu Milli Eğitim Şurası'nda (24 Haziran- 4 Temmuz 1974) ve on ikinci Milli Eğitim Şurası'nda (18-22 Temmuz 1988) okul işletme iş birliğinin geliştirilmesi için tedbirler alınmıştır. Okul işletme iş birliği için gerekli yasalara bakıldığında bu konuda ilk yasal dayanağın 1977 yılında 2089 sayılı Kanun'la sağlandığı anlaşılmaktadır. Bu kanun 1986 yılında çıkarılan 3308 sayılı Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu ile önceki yasanın eksiklikleri giderilerek ilk defa meslek eğitimi ve çıraklık eğitimi birlikte ele alınmıştır. Bu kanun ile Bakanlıkta Mesleki Eğitim Kurulu oluşturulmuş, başkanlığını milli eğitim bakanının üstlendiği bu kurulun üyeleri arasında Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu'ndan temsilciler de yer almıştır. Okul ve işletmeler arasındaki iş birliğini geliştirmek bu kurulun görevleri arasında yer almıştır (Meslek Eğitim Kanunu, 1986).

Günümüzde ekonomik olarak hızlı bir kalkınma ivmesine sahip Türkiye'de işletme sektörü dünyadaki gelişmelere paralel olarak gelişmektedir. Ancak işletmenin ihtiyaç duyduğu kalifiye işgücü sanayide meydana gelen bu gelişmelere uygun şekilde gelişme gösterememektedir (Alkan vd., 2014, s. 138). Bu durum ise okul ve işletme arasındaki ayrılığı daha da derinleştirmektedir (Şahin ve Fındık, 2008). İşletmeler meslek okullarını ucuz iş gücü olarak görürken, yeterli desteği de sağlamamaktadırlar (Dönmez Tek, 2006, s. 21).

İşletmeler öğrenci stajlarına gereken desteği vermek ve öğrencileri uygulamalı olarak yetiştirmek yerine, bu öğrencileri angarya işler için kullanmaktadırlar (Gür Erdoğan, Demirtaş ve Özalan, 2020). Öğrencilerin de staj konusunda en çok şikâyet ettiği sorunların başında iş yerlerinde kendilerine ilgisiz işlerin verilmesi gelmektedir (Karataş, 2017, s. 65). Ayrıca işletme sektörü, meslek okullarını yalnızca ucuz işgücü olarak gördüğünden dolayı bu okullara gerekli finansal desteği de sağlamamaktadır

(Kavi ve Koçak, 2018, s. 1312; Özyılmaz, 2013, s. 12). Bunun bir sonucu olarak meslek eğitiminin sürekli yenilemek zorunda olduğu makine ve araç-gereçler eskimekte ve sektörden geri kalmaktadır (Durmuşçelebi ve Deliktaş, 2017). Dolayısıyla öğrencinin okulda almış olduğu eğitim sektörün ihtiyacına cevap verememektedir (Yalçın, 2017, s. 127). Meslek eğitimi yöneticileri ise eğitimin sektöre cevap verememesinin temelinde ekonomik sorunların yer aldığını belirtmektedirler (Uluğ, 2019, s.54).

Alan yazında yer alan, öğretmen (Bayrak, 2021; Gür Erdoğan, Demirtaş ve Özalan, 2020; Kahyaoğlu ve Karataş, 2019; Seferoğlu, 2001; Taşdemir ve Taşdemir, 2007), öğrenci (Karataş, 2017; Kenar, 2010) ve yöneticilerin (Ceylan, 2015; Sever, Yirci ve Kocabaş, 2019; Uluğ, 2019) görüşleri alınarak yapılan çalışmalarda okul ve işletme iş birliğine etki edebileceği düşünülen başlıklar tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda, işletmelerden beklentiler çerçevesinde okul-işletme iş birliğine doğrudan etki edebilecek faktörler olarak şunlar belirlenmiştir:

- Öğrenci stajı
- Öğretmen eğitimi
- Okulların araç gereç ve donanımı
- Eğitim Programı

Yapılan çalışmada, alan yazına dayalı olarak belirlenen bu faktörler çalışmanın gidişatına yön vermiştir. Çünkü belirlenen bu dört faktör çerçevesinde öğretmenlerle görüşmeye karar verilmiştir. Sonuç olarak çalışmada, *öğrenci stajı, öğretmen eğitimi, okulların teknik donanımı ve eğitim programı konusunda giyim üretim teknolojisi öğretmenlerinin okullarla iş birliği konusunda işletmelerden beklentileri nedir?* sorusu temel problem olarak ele alınmıştır.

Yöntem

Araştırma Modeli

Araştırma nitel araştırma yöntemlerinden fenomenolojik desene uygun olarak tasarlanmıştır. Natüralist bir karakter taşıyan nitel araştırma yaklaşımına ait çok sayıda yöntemden (Hitchcock ve Hughes, 1995) birisi olan fenomenolojik desen veya diğer adıyla olgubilim doğrudan davranışın incelenmesi gerektiğini savunan ve dışsal gerçeklikten öte davranışın fenomen tarafından algılanış biçimini anlamaya ve açıklamaya çalışan bir tekniktir (Burrell ve Morgan, 1979). Bu teknik doğrultusunda duyularla algılanan gerçeklikten ziyade, onların altında yatan öznelere yani daha derine bakılması gerekmektedir (Cohen, Manion ve Morrison, 2007). Bu çalışmada, fenomenolojik desene uygun olarak meslek eğitimi ve sanayi arasındaki etkileşimi daha etkili hale getirmek için giyim üretim teknolojisi öğretmenlerinin düşüncesine göre okulun işletmelerden talepleri derinlemesine araştırılmaya çalışılmıştır.

Araştırma Grubu

Katılımcılar amaçlı örnekleme tekniği ile araştırmanın amacına en uygun kişilerden seçilmiştir. Amaçlı örnekleme tekniğinde seçilen birimin ana kütleli temsil etmesi önem taşımazken, araştırmanın amacına en uygun olduğu düşünülen kişilerden veriler elde edilir (Büyüköztürk vd., 2009; Patton, 2014). Fenomenolojik araştırma modelinde katılımcı sayısı 2-25 arasında ve katılımcıların çalışılan fenomenle ilgili benzer yaşanmış deneyime sahip olmaları gerekir (Creswell, 2013, s. 155). Nitel araştırmalarda sonucun daha geniş popülasyon için genelleme amacı bulunmadığından (Florczak, 2014, s. 280), fenomenolojik desene uygun şekilde tasarlanan bu çalışmada katılımcı sayısının yeterli olduğu kanaatine varılmıştır. Ayrıca Smith, Flowers ve Larkin, (2009, s. 48) katılımcıların amaçlı örnekleme tekniği ile seçilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Araştırma grubunun seçilmesinde yer alacak şartların belirlenmesi için öncelikle 2 giyim üretim teknolojisi öğretmeninden fikir alınmıştır. Öğretmenlere araştırmanın amacı ve konusu anlatılmış ve amaca en uygun katılımcıların hangi şartları taşıması gerektiği konusunda görüşlerine başvurulmuştur. Öğretmen görüşleri doğrultusunda katılımcılardan giyim üretim teknolojisi öğretmeni olması, en az 10 yıllık kıdemlerinin bulunması ve staj koordinatörlüğü yapma şartı aranmıştır. Bu şartları taşıyan öğretmenlerin araştırma amacına daha uygun olduğu varsayılmıştır. Belirlenen okullardan toplamda 16 öğretmene ulaşılmış ancak 9 öğretmenin istenilen şartları taşımadığı anlaşılmış ve araştırmaya dahil edilmemiştir. Sonuç olarak araştırma grubu Türkiye'nin İstanbul ve Bursa şehirlerinde yer alan meslek okullarında görev yapan ve araştırmanın amacına en uygun olduğu düşünülen 5'i kadın 2'si erkek toplamda 7 giyim üretim teknolojisi öğretmeninden oluşmuştur. Katılımcılara ait betimsel veriler Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1

Katılımcılara İlişkin Betimsel Veriler

	Cinsiyet	Kıdem (yıl)	Branş
K1	Erkek	14	Giyim üretim teknolojisi
K2	Kadın	11	Giyim üretim teknolojisi
K3	Kadın	30	Giyim üretim teknolojisi
K4	Kadın	12	Giyim üretim teknolojisi
K5	Kadın	17	Giyim üretim teknolojisi
K6	Erkek	14	Giyim üretim teknolojisi
K7	Kadın	14	Giyim üretim teknolojisi

Veri Toplama Aracı

Araştırma 2022-2023 eğitim-öğretim yılında gerekli etik kurul kararı alındıktan sonra gerçekleştirilmiştir. Öncelikle yapılan literatür taraması sonucunda öğretmenlere yöneltilen soruların yer aldığı bir yarı yapılandırılmış görüşme formu oluşturulmuştur. Formda yer alan sorular meslek lisesinde görev yapan iki öğretmene sunularak görüşleri alınmış ve gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Görüşme formunun ilk sayfasında araştırmanın amacının açıklandığı ve katılımcının bazı özelliklerine ilişkin soruların yer aldığı bölüm yer alırken, ikinci sayfada ise görüşme sorularına yer verilmiştir.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırma verileri katılımcılardan ulaşılabilenlerden yüz yüze alınırken, farklı bir şehirde bulunanlardan ise telefon yardımıyla elde edilmiştir. Yüz yüze görüşme yapılacak katılımcılardan önceden randevu alınmıştır. Her bir katılımcıya görüşmenin samimi ve sohbet ortamında gerçekleşebilmesi için en uygun yerin neresi olacağı sorulmuş ve görüşmeler bu yerlerde gerçekleşmiştir. Katılımcılardan birisi ile görev yaptığı kurumun sessiz bir odasında, bir diğeri ile bir kafede ve diğer ikisi ile de araştırmacının görev yaptığı üniversitenin sessiz uygun bir dersliğinde görüşülmüştür. Telefonla görüşmeye katılacak olanlar için de ayrıca randevu alınmıştır. Katılımcılardan görüşmenin ses kayıt cihazı ile kaydedilmesi için onay alınmıştır. Yaklaşık 40 – 55 dakika aralığında yapılan görüşmelerde ulaşılan veriler ses kayıt cihazı ile kaydedilmiştir. Elde edilen veriler öncelikle bilgisayar yardımıyla tekst haline dönüştürülmüştür. Verilerin analizinde nitel araştırmaların doğası gereği veri setinin büyük olması verilerin analizinde içerik analizi tekniğinin kullanımını gerektirmektedir (Merriam, 2013). Bu nedenle verilerin analizinde, ulaşılan verilerin açıklanması için gerekli kavram ve ilişkileri ortaya koymaya yarayan (Yıldırım ve Şimşek, 2013) içerik analizi tekniğinden yararlanılmıştır.

Araştırmada Geçerlik, Güvenirlik ve Etik

Geçerlik ve güvenilirlik bilimsel çalışmaların sonuçlarının doğruluğunu sağlamak adına önemli kriterlerdir. Özellikle nitel çalışmalarda bilginin nasıl elde edildiğine dair ayrıntılı raporun ve araştırmacıların sonuca nasıl ulaştıklarının belirtilmesi gerekmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Bu bağlamda veri toplama aracının geçerlik ve güvenilirliği büyük önem taşımaktadır. Çünkü araştırmanın sonucu araçtan elde edilen bilgiler ile oluşturulmaktadır (Gani, Rathakrishnan ve Krishnasamy, 2020). Bu nedenle katılımcılara sunulmak üzere hazırlanan görüşme formu öncelikle farklı bir uzmana sunulmuştur. Araştırma notlarının farklı araştırmacılara sunulması verilerin geçerliği ni artıracığından (Brink, 1993), araştırmada oluşturulan ifadelerin tema ve kategoriyi

temsil edip etmediğini anlamak için iki uzmandan yardım alınmıştır. Uzmanlardan kategorileri temalara yerleştirmeleri istenmiştir. Uzmanlardan gelen gruplandırma ile araştırmacının oluşturduğu gruplar karşılaştırılmıştır. Ayrıca gönüllülük esasına dayalı olan araştırmacının etik kurul onayı 2022 yılında Kırgızistan Türkiye Manas Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'nun R.30.2022/BAYEK-14803 karar numarası ile alınmıştır.

Bulgular

Bu bölümde katılımcıların işletmelerden beklentileri konusunda belirlenen staj, donanım, öğretmen eğitimi ve eğitim programı temalarına göre bulgular yer almaktadır.

1. Öğretmenlerin İşletmelerden Staj Konusundaki Beklentilerine İlişkin Bulgular

Tablo 2

Öğretmenlerin İşletmelerden Staj Konusundaki Beklentileri

Tema	Kategori	f
Staj	Öğrencinin yetişmesine çalışılsın	6
	Öğrencinin özlük haklarına saygı duyulsun	5
	Öğrencileri gereksiz işlerde kullanmasınlar	4
	Öğrencilere öncelikle işi ve iş yerini tanıtsınlar	3
	Öğrenciyle sorun yaşandığında okula bildirsınlar	3
	Öğrenciyi ucuz işçi olarak görmesınlar	3
	Daha düşük sınıflardan da stajyer alsınlar	3
	Daha fazla stajyer alsınlar	2
	Öğrencilerle sosyal aktiviteler yapsınlar	1
	Daha sonra kendilerinde çalışacakmış gibi işi öğretsinler	1
	Öğrenciye rotasyon yapmasına imkân versinler	1

Katılımcıların en sık görüş belirttikleri konu öğrencinin okulda almış olduğu teorik bilgilerine uygun uygulamalı eğitimin verilerek yetiştirilmesi yönünde olmuştur. K1, K2, K3, K4, K5 ve K7 bu konunun önemine dikkat çekerek, okulda bazı derslerin teorik olarak kaldığını, işletmelerin ise bu bilgileri uygulamaya dökerek öğrenciye göstermeleri gerektiğini belirtmişlerdir. K1 öğrencilere daimî işçi gibi davranılmasını, diğer işçilerden ayırt etmeden gerektiğinde ağır işleri de yaptırabilecekleri yönünde görüş belirtmiştir. Katılımcılar genel olarak işletmelerden öğrencileri yetiştirmelerini, onlara bir meslek kazandırmalarını istemektedirler.

Katılımcıların işletmelerden beklenti içerisinde oldukları diğer bir konu ise stajyer öğrencilerin özlük haklarının korunması gerektiği yönündedir. Bu konuda kimi işletmelerde sorun yaşadıklarını belirten K6 ücretin zamanında ödenmesi ve izin hakkı konusuna bazı işletmelerin dikkat etmediklerini ifade etmiştir. Bu tür sorunları en fazla yaşadıkları işletmelerin henüz kurumsallaşamamış küçük işletmeler olduğunu söylemiştir. K1 ise *“bazen işletmeler sadece devletin verdiğiyle yetiniyor. Kendi katkısını üzerine koymayabiliyor”* şeklinde görüş belirtmiştir. Ayrıca K1 işletmelerin de taşın altına ellerini koymaları gerektiğini vurgulayarak, öğrencilere yaptıkları iş başına bir yüzdellik vermeleri gerektiğini, bunun öğrenciyi daha fazla motive edeceğini söylemiştir.

Öğretmenlerin sıklıkla dile getirdikleri diğer bir beklenti ise, öğrencilere gereksiz işlerin yaptırılmaması yönündedir. Bu konuda K7 *“bir bölümde sadece kâğıt taşımasın, evrak taşımasın orada o işletmede çalışanlar ne yapıyorsa bizim öğrencilerimiz de ilk olarak öğrensin”* şeklinde görüş belirtmiştir. K6 ise öğrencilere makinaları bozacakları gerekçesiyle yaklaştırılmadıkları, hatta ütüye bile izin vermediklerini, çalışanlar kendi işlerini ellerinden alır korkusuyla öğrencilere öğretmekten kaçındıklarını belirtmiştir. Bunda özel sektörde işin garanti olmadığından dolayı çalışanların iş kaybetme korkusu olduğunu söyleyen K6 *“sürekli evrak taşıttırıyorlar yanına yaklaşınca bilgisayar ekranında ne varsa hepsini aşağı indiriyorlar demiştir. K6 bu nedenle öğrencileri gönderirken önceden göze batma, kendini gösterme”* şeklinde tembihleyerek gönderdiklerini belirtmiştir. K5 ise öğrencilerin hayatı tanımaları için kimi zaman ofisboyluk veya temizlik gibi ilerde çalıştırılabileceğini ancak bunun devamlı olmaması gerektiği yönünde görüş belirtmiştir. K3 ise öğrencileri uzmanlık gerektiren işlere ve üretime dahil etmediklerini ayak işlerinde kullandıklarını ifade etmiştir. Ayrıca K3 *“Çocuklarımıza daha çok şans verip daha çok üretimin içine sokmalarını isterdim ve daha fazla stajyer almalarını isterdim”* şeklinde vurgulamıştır.

Öğretmenlerin işletmelerden staj konusundaki beklentileri içerisinde daha düşük sınıflardan öğrenci alınması gerektiğini belirtenler olmuştur. Örneğin, K5 öğrencilerin daha 1. ve 2. sınıflardan itibaren haftada bir gün gözlem amaçlı olarak işletmelere gitmesi gerektiğini, böylelikle esas stajında neyle karşılaşacağını bilmesinin yararlı olacağını söylemiştir. Ayrıca K5 öğrencinin okuldayken işletmeden kopuk olduğunu, stajdayken ise okuldan kopuk olduğunu belirterek işletme ve okul arasındaki kopukluğa dikkat çekmiştir. K6 da düşük sınıflarda stajın veya işletmelere gezilerin başlaması gerektiğine dikkat çekerek *“staj olmasa bile tekstil fabrikasına geziler düzenlenerek öğrenciler ipliğin serüvenini görmeliler, çünkü okulda tekstil dersi var ama çocuk tekstilin ne olduğunu bilmiyor”* şeklinde görüş belirtmiştir. K3 ise staj olanaklarının genişletilmesi gerektiğini belirterek *“gerekirse sadece 12. Sınıflardan*

değil de daha küçük sınıflardan stajyer öğrenci alıp haftada bir iş ortamına adapte etmelerini isterdim. Öğrenci sınıfta nereye gideceğini bilirdi daha güzel olurdu ve hangi ortamda neler olduğunu görmeleri iyi olurdu öğrenciler için” diyerek daha erken staj olanağının katkısına vurgu yapmıştır. Katılımcılardan işletmelerden, staj konusunda okullara destek olmak için stajyer alımını devam ettirmeleri ve imkân varsa daha fazla stajyer öğrenci almalarını beklediklerini ifade edenler olmuştur. Örneğin, K6 her yıl stajyer gönderdikleri işletmelerin stajyer alımını durduracaklarından korktuklarını belirtmiştir.

Katılımcıların işletmelerden staj yapan öğrenci işletmeye ilk geldiğinde onu hemen iş ortamına almak yerine bir süre oryantasyon gibi iş yerini ve araç-gereçleri tanıma eğitiminin verilmesi gerektiği yönünde talepleri olmuştur. Örneğin K4, *“öğrencilerin birimlerini tanıtmaları, mesleki ahlakı öğretmeleri için işletmelerin en az 2-3 hafta eğitim çalışmaları sunması gerekiyor”* şeklinde görüş belirtmiştir. Katılımcıların işletmelerden diğer bir beklentisi de öğrenci ile herhangi bir sorun yaşandığında doğrudan okulla veya koordinatör olan öğretmenle iletişime geçmeleri yönündedir. Örneğin K1 *“Problemlili öğrenciler de olabiliyor. Böyle durumlarda işletmeler çocukla direk muhatap olmuyor, zaten bizim en önemli istediğimiz şeylerden biri de çocukla problem yaşadığımız anda bizimle muhatap olun çünkü biz koordinatör öğretmeniz”* şeklinde görüş belirtmiştir. Bu konuda işletmelerin yapması gerekenler için K4 işletmelere eğitici personelin bulundurulmasını teklif etmektedir. K4 bu konuda şunları söylemiştir:

“Bunların yanında tabii öğrencilerimiz sektöre gittiğinde mesleki bilgisi becerisinin güçlü ve zayıf yönlerini tespit edebilecek öğretmenleri ile iş birliği yapacak, gelişimlerine yönelik geribildirimde bulunabilecek yeterli sayıda eğitici personel bulundurmalarını istiyorum. Ve bunu gerçek anlamda profesyonelce yapmaları bizim de öğrencilerimizin işletmedeki güçlü ve zayıf yönlerini tespit ederek mezuniyetine beceri eğitimi staj eğitimi arasında en azından bunu giderme çocuğun özgüvenini kazandırma mesleğine saygısını sevgisini artırma noktasında büyük bir etkisi olacağını düşünüyorum.”

Katılımcıların sıklıkla dile getirdikleri diğer bir talep ise öğrencilerin ucuz işçi olarak görülmemesi yönündedir. Katılımcılar kimi işletmelerin öğrenciyi yetiştirme amacıyla olmadığını, daha çok kendilerine çok iş yapıp az ücret alacak işçi olarak gördüklerinden yakınmışlardır. Örneğin K2 *“öğrenci işçi gibi çalışsın, ihtiyaç olan iş gücünü karşılansın mantığında çoğu işletme. Bununla beraber öğrencilere verilen maaşın normal çalışanlardan daha az olması işletmeler için bulunmaz bir nimet”* şeklinde görüş belirtmiştir. Ayrıca K3 ve K4 devlet tarafından verilen teşvikin ödenmeye başladığından beri bazı işletmelerin devletten gelecek paranın peşinde olduğunu

söylemiştir. Bu duruma dikkat çeken K3 “*düşük maaşla beraber devlet teşvikinin de eklenmesi işletmelerin maddi açıdan çok sıkıntı yaşamamasına katkı sağlamakta ama bununla beraber işletmelerin öğrencileri stajyerden çok çalışan olarak görmesi de engellenememekte*” şeklinde görüş belirtmiştir.

Katılımcılar içerisinde öğrencilere rotasyon imkanının verilmesi gerektiğini belirten olmuştur. Örneğin K7 Tekstil fabrikalarında modelhane, tasarım, kalite kontrol, kimyasal test laboratuvarı ve fiziksel test laboratuvarı gibi bölümlerin olduğunu belirterek, “*öğrenci bu bölümleri tanıyarak kendi ilgi ve yeteneğini keşfediyor*” ifadesini kullanmıştır. Böylelikle öğrenci hangi alana ilgi duyuyorsa o alana yönelebilecektir. Ayrıca işletmelerin öğrencilerde aidiyet duygusunu güçlendirmeleri için onlarla birlikte çeşitli sosyal etkinlikler düzenlemeleri gerektiğini ifade eden katılımcılar olmuştur.

2. Öğretmenlerin İşletmelerden Donanım Desteği Konusundaki Beklentilerine İlişkin Bulgular

Tablo 3

Öğretmenlerin İşletmelerden Okula Donanım Desteği Beklentileri

Tema	Kategori	f
Donanım	Okul atölyelerine araç gereç yardımıyla bulunmalı	7
	Okullardaki eskiyen teknolojiyi takip etmeli	4
	Makinaların sektörün ihtiyacına cevap verip vermediğine baksınlar	3
	Okula finansal destek sağlanmalı	2

Katılımcılar işletmelerden donanım desteği konusunda okullarda yer alan atölyelere araç ve gereç yardımıyla bulunmalarını beklemektedirler. Okullardaki araç gereçleri yakından takip etmelerini ve gerekirse eksik makinaları sağlamalarını talep etmektedirler.

Örneğin, K3 bu duruma vurgu yaparak “*okullara beceri sınavlarında geliyorlar ama daha fazla gelmelerini okuldaki sistemin gidişatın işletmelere uygun olup olmadığını teyit etmelerini, takip etmelerini gerekirse makine desteğinde bulunmalarını isterdim*” şeklinde görüş belirtmiştir. K2 ise “*okulda öğrencilerin ihtiyacı olan malzeme, makine, teçhizat eksikliğinin sağlanması işletmeler tarafından da sağlanabilmeli. Bu eksikler okul içinde sağlanamıyorsa bile öğrencilerin ve öğretmenlerin bu yenilikleri deneyimleyebilmesi için imkânların sağlanması gerekmektedir*” diyerek işletmelerin okulda bulunan araç gereçleri yakından takip etmesi gerektiğine vurgu yapmıştır.

Katılımcılar meslek liselerinde yer alan özellikle teknolojik cihazların çağın gerisinde kaldığını, dolayısıyla sektörün ihtiyaç duyduğu personelin bu kurumlarda

yetiştirilemediğini belirtmektedirler. K4 bu duruma dikkat çekmek için şöyle söylemektedir:

“En önemli konulardan biri de tabii ki işletmelerin mesleki eğitim kurumlarına çağın gereksinimlerine uygun teknik donanım desteği sunmaları. Çünkü, mesleki eğitim maliyetli bir eğitim, sürekli kendisini yenileyen teknolojik gelişime uğrayan donanımlara, araç gereçlere sahip. Bunun için de bunların eğitimdeki bu araç gereçlerin sürekli güçlendirilmesi, yenilenmesi, çağa uyum sağlayacak düzeye gelmesi için katkı sağlamaları gerektiğini düşünüyorum.”

Ayrıca K5 de bu duruma dikkat çekerek farklı bir teklif öne sürmektedir. İşletmelerin her birinin bir okulu sahiplenmesi gerektiğini vurgulayan katılımcı, işletmelerin sahiplendikleri okulların her türlü ihtiyacını gidererek kendine uygun modern şartlarda yetişmiş personelin de sahibi olacaklarını ifade etmiştir. K6 da okullarda bulunan araç gereçlerin öğrencilere yetmediğini, bazı okullarda eksik iken bazı okullarda fazla olabildiğini dolayısıyla işletmelerin öğrenci sayısına göre makine ve araç gereç desteğinde bulunabileceklerini belirtmiştir. K7 işletmelerin araç gereç desteği yanında öğrencilerin pratik yapmak için kullanacakları iplik, kumaş ve tela gibi malzemeleri de sağlaması gerektiğini ifade etmiştir.

Katılımcılardan, işletmelerin okulların finansal ihtiyaçlarına destek vermeleri gerektiği yönünde görüş beyan edenler olmuştur. K2 burs imkanlarının oluşturulması gerektiğini vurgulayarak *“öğrencileri maddi yönden desteklemek ve sektöre yönelmesi adına burs imkânlarının oluşturulması beklentilerimden biridir”* şeklinde görüş belirtmiştir. Mesleki eğitimin pahalı bir eğitim şekli olduğuna vurgu yapan katılımcılar bu alanda çok pahalı makinaların bulunabildiğini ifade etmişlerdir. Okulların bu makinalara ulaşamamaları durumunda öğrencilerin sektörün gerisinde kalabildiği yönünde görüş bildirmişlerdir. Örneğin K7 kendi çalıştığı okulda makinaların eski olduğunu, bozulduğunu ve sürekli makine tamir ettiklerini vurgulayarak şunları söylemiştir:

“Mesela bazı donanımlar eski. Yetersizden ziyade eski, zaman zaman bozuluyor ve ben makina tamir ediyorum. Bize makine desteği, bilgisayar desteği, yazılım, donanım desteği, güncel teknoloji, bunun dışında temrinlik malzeme desteği verebilir, iplik, kumaş, iğne gibi.”

3. Öğretmenlerin İşletmelerden Öğretmen Eğitimi Konusundaki Beklentilerine İlişkin Bulgular

Tablo 4

Öğretmenlerin İşletmelerden Öğretmen Eğitimi Konusunda Beklentileri

Tema	Kategori	f
Öğretmen eğitimi	Okullarda alan uzmanları öğretmenlere seminer vermeliler	5
	Öğretmenler belirli zamanlarda işletmede eğitim görmeli	5
	Yeni teknolojiler öğretmenlere tanıtılmalı	3
	Okul ve öğretmen küçük görülmemeli	3

Katılımcılar öğretmenlerin sektördeki gelişmeleri takip edemediğinden yakınırken, işletmelerden öğretmenlerle de ayrıca ilgilenmeleri gerektiğini belirtmektedirler. Örneğin, K2 “*Sektör içinde meydana gelen yeniliklere adapte olunabilmesi için yeni gelişmeler ve teknolojiler doğrultusunda bünyelerinde bulunan yeniliklerin öğretmenler tarafından deneyimlenmesi adına öğretmenlere ücretsiz eğitimler sağlamasını beklerdim*” şeklinde görüş bildirmiştir. K4 ise bu tür eğitimler gerçekleştirilirken öğretmenlerin hem iş hayatını hem de özel hayatını aksatmayacak şekilde planlanması gerektiğini vurgulamıştır. Okul ve sektörün birbirinden her yönden uzaklaştığını belirten K5 işletmelerde teknik olarak kullanılan jargonlara bile yabancı olduklarını ifade ederek “*sektörün kullandığı dille buradaki bizim kullandığımız dil bile farklı. Mesela “çatmak” diyorlar en basitinden ama biz o tabiri kullanmıyoruz*” şeklinde görüş bildirmiştir. Araştırmaya İstanbul’dan katılan K6 ve K7 İstanbul’da İstanbul Moda Akademisi (İMA) eğitimleri gerçekleştirildiğini ancak bunun çok kısa ve az sayıda öğretmene verildiğini belirtmişlerdir. Örneğin K7 “*İstanbul’da Moda Akademisi veriyor mesela öğretmen eğitimini. O da 10 kişiye veya 20 kişiye veriyor ve senede birkaç defa veriyor. Yani giyim öğretmenleri 30 tane değil 40 tane değil, çok fazla giyim öğretmeni var*” diyerek bu eğitimlerin yetersiz olduğunu belirtmiştir. Kendilerine bu eğitimlerde sıranın hiç gelmediğini belirten K6 “*yani bu eğitimler gerekirse ders saati içinde olsun okulunda olsun, öğretmen de fazla fedakârlık yapmak zorunda olmamış olur. İşinin bir parçası olur sonuçta. Aksi halde öğretmen de -ben 17 yıl olunca onu hissediyorum- artık kendimizi ileri değil de geriye doğru gidiyor hissediyorsunuz bu sefer*” diyerek işletmelerin öğretmene sağlayacağı eğitimin önemine dikkat çekmiştir.

Katılımcılar genel olarak işletmelerle birbirlerini tamamlayabileceklerine inanmaktadırlar. Diğer bir deyişle, kendilerinin eksiklerini işletmeler tamamlayabilecekleri gibi kendilerinin de işletme çalışanlarına eğitim verebileceklerini belirtmişlerdir. Örneğin, K5 “*teknoloji kullanımı açısından branşımız itibarıyla bazı durumlarda bazı*

işletmeler okulumuzun önünde olabiliyor, bazen de biz okul olarak bazı işletmelerin önünde olabiliyoruz. Dolayısıyla burada birbirimizi tamamlama ve birbirimizi yönlendirme durumu oluşabiliyor” şeklinde görüş belirtmiştir. Ayrıca sektördeki gelişmeleri üretim sürecinde takip etme ihtiyacı yalnızca öğrenciler değil öğretmenler için de geçerli olduğunu, dolayısıyla bazı firma çalışanlarının düzenli olarak okullarına gelip seminer vermeleri gerektiğini vurgulamışlardır. Örneğin K6 “bazı firma çalışanlarının gelip okulumuzda seminer vermelerini bekleyebiliyoruz. Sektörü ve piyasayı bizzat yaşasın dolayısıyla o işletmede staj yapan öğrencimiz dışındaki öğrenciler ve öğretmenler de bundan faydalanabilsin isteyebiliyoruz” diyerek bu ihtiyacı dile getirmiştir. Katılımcılardan bazıları ise bu tür eğitimlerin yerinde ve işletmenin kendisinde verilmesi gerektiğini savunmuşlardır.

Katılımcıların sıklıkla yakındıkları bir konu da işletmelerin okulu ve kendilerini küçük görmeleri olmuştur. Örneğin, K2 işletmelerin öğretmenlere eğitim verirken öğretmenlerin kendilerine muhtaçmış düşüncesinde olmamaları gerektiğini ifade etmiştir. K4 ise işletmelerin okul algılarını olumsuz bulduğunu belirterek “*sektörlerin meslek liselerine olan algılarının daha iyi olması, daha güçlendirilmesi ve meslek liselerini önemsemeleri gerektiğini düşünüyorum*” şeklinde görüşünü bildirmiştir. Bazı katılımcılar öğretmenin staj için öğrenci gönderdiği bir işletmeden eğitim talep etmesini olumsuz bularak, öğretmenin bu eksikliğini kendisi gidermesi gerektiğini savunmuşlardır. Böyle bir davranışın işletme için hem öğretmene hem de okula karşı olumsuz bir algı oluşturacağını belirtmişlerdir. Örneğin, K6:

“Yani öğretmensiniz ve o işletmeye öğrenci gönderiyorsunuz aynı işletmeden ya şu konuda beni bilgi anlamında destekleyin demek o kurumun okulumuza, şahsen size, öğrencilerinize bakışınızı olumsuz etkileyebiliyor. Yani bu bizim branşımızda gayet de mümkün buna gocunmamak lazım. Bir alanda eksliğimiz olabilir, günceli yakalayamamış olabiliriz. Ama bu açığı bana kalırsa işletme yoluyla değil de başka yollarla gidermek o iletişimin güçlü devam etmesini sağlar”

Diyerek işletmenin öğretmen eğitimi vermesine karşı çıkmıştır. Ancak işletmelerin piyasayı ve neye ihtiyaç olduğunu iyi bildiklerini, bu nedenle öğretmenlerin piyasanın beklentileri konusunda işletmelerden yardım alabileceklerini ifade etmişlerdir.

4. Öğretmenlerin İşletmelerden Eğitim Programı Konusundaki Beklentilerine İlişkin Bulgular

Tablo 5

Öğretmenlerin İşletmelerden Eğitim Programı Konusunda Beklentileri

Tema	Kategori	f
Eğitim programı	Eğitim programı işletmelerle birlikte oluşturulsun	4
	Eğitim programının eksiklerini kontrol etsinler	3
	Sektörün beklentilerini okulla paylaşmalılar	2

Katılımcılardan bazıları eğitim programlarının oluşturulurken işletmelerden yardım alınması gerektiğini vurgulamışlardır. Örneğin K5 “yani gerekirse hatta bu öğretim programı planlanırken bence işletmenin beklentisine göre olmalı çünkü sanayii sürekli ilerliyor sürekli gelişiyor ama okul bunun gerisinde kalıyor” şeklinde görüş belirtmiştir. Tekstil ve giyim sektörünün sürekli gelişen dinamik bir yapıda olmasının eğitim yeterliklerinin de sürekli değiştiği anlamına geldiğini belirten katılımcılar aynı programla uzun yıllardır ders verdiklerini söylemişlerdir. Bu durumun önemine dikkat çeken K6 “okulda çok şey veriliyor bence, güzel bir eğitim veriliyor ama belki de gereksiz birçok bilgi var. Mesela moda tasarımı eğitimi veriyoruz ama belki dikiş eğitimine o kadar gerek yok mesela” şeklinde görüş bildirmiştir. Eğitim programı konusunda eksiklikleri ve beklentileri dile getiren K7 ders programı ve yeterlikleriyle ilgili bir çalışmaya katıldığını ve kendi eğitim programlarında bir sürü gereksiz ders olduğunu belirtmiştir. Bu konuda şunları söylemiştir:

“Eğitim programı sektöre nazaran geriden geliyor. Daha önceden çalışmaya da katıldım mesela ders programı ile karşılaştırıyoruz yeterlikleri, bunu niye öğretiyoruz biz diyoruz. Yani çocuğa boşuna bilgi yükü, sanayinin beklediği çok şey var ama bizim programda karşılığı yok, o da çok oldu mesela.”

Sonuç ve Tartışma

Bu araştırmada meslek okullarının giyim üretim teknolojisi öğretmenlerinin görüşlerine göre işletmelerden beklentileri araştırılmıştır. Giyim üretim teknolojisi öğretmenleri ile işletmeler ve okul arasında iş birliği alanları olan staj, okula donanım desteği, öğretmen eğitimlerine destek ve eğitim programı desteği alanlarında bire bir görüşmeler gerçekleştirilmiştir. İlk olarak staj konusunda işletmelerden öğretmenlerin beklentileri yönünde görüş alınmıştır. Öğretmenler öğrencinin ucuz işçi olarak görülmesi yerine, öğrenci olduğu bilinerek okuldaki teorik derslerini uygulamalı şekilde öğrenciye gösterip onun yetiştirilmesi gerektiği yönünde görüş belirtmişlerdir. Çünkü, işletmelerde yer alan usta öğreticiler öğrencilerin eksikliklerini takip ederek, bu ek-

siklerin giderilmesine çalışması, böylelikle okulda verilen eğitimin uygulamalı olarak gösterilmesi ile öğrencinin meslek alanı ile ilgili bilgi ve becerilere sahip şekilde mezun olması hedeflenmektedir (Karaağaçlı, 2002; Kaya, 2014; Ulusoy, 2004). Ayrıca iş hayatının da ilk adımı sayılabilecek staj uygulamaları teori-uygulama ilişkisine katkı sağlarken, aynı zamanda stajın meslek hayatının deneyimlenmesi ve mesleki gelecek konusunda fikir vermesi gibi önemli yararları vardır (Katajavuori, LindblomYlänne and Hirvonen, 2006). Ancak araştırmaya katılan öğretmenler staj öğrencilerinin genellikle mesleki gelişimlerine katkı sağlamayacak işlerde kullanıldıklarını belirtmişlerdir. Üstün ve Savaş'ın (2012) öğrenciler üzerinde yaptığı çalışmasında öğrencilerin işletmelerdeki beceri eğitimlerini yetersiz bulduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yalçinkaya ve Saydam'ın (2018) öğrencilerle staj yapılan kurumun değerlendirilmesi için yaptıkları çalışmada ise öğrencilerin birçoğunun kurumdan memnun olmadığı sonucuna ulaşımlardır. Stajın beklenen bilgi ve becerileri kazandıramaması sonucunda ise meslek okulu öğrencileri başarılı bir meslek mensubu olamamakta (Hatunoğlu ve Kılılı, 2014), bu da meslek okulunun ve meslek eğitiminin sektördeki algısına olumsuz etki etmektedir. Türkiye'de bu sorunun giderilmesi adına 3308 numaralı Mesleki Eğitim Kanunu'nun İkinci Bölüm 18. Maddesinde 2016 yılında bir düzenlemeye gidilerek 10 ve daha fazla öğrenciye beceri eğitimi yaptıracak işletmelere eğitim birimi kurma zorunluluğu getirilerek, öğrencilerin teorik eğitimlerini bu birimde yapabilecekleri ifade edilmiştir.

Araştırmada ulaşılan önemli bulgulardan birisi de giyim üretim teknolojisi öğretmenlerinin işletmelerin öğrencilerin özlük haklarına daha fazla saygı göstermeleri gerektiğini düşündükleri yönündedir. Özellikle bazı işletmelerin yalnızca devletin vermiş olduğu teşvik ile yetindiklerini ve öğrenciye başka ücret ödemediklerini vurgulamışlardır. Çetin'e (2005) göre işletmelerin öğrenciye sunmuş olduğu imkanların yetersiz olması ve az ücret verilmesinin öğrencilerin sektör algılarına olumsuz etki edeceğini vurgulamaktadır. Karacan ve arkadaşları (2015) da öğrenciye iyi imkân sunan ve özlük haklarına dikkat eden işletmelerdeki öğrencilerin, dikkat etmeyen ve ücret ödemeyen işletmelerdeki öğrencilere göre verimlerinin daha yüksek olduğunu belirtmektedir. Dolayısıyla işletmelerin staj öğrencilerinin iş verimlerini artırmak ve işletmeye bakış açısını daha olumlu hale getirmek için yeterli düzeyde maaş vermesi gerekmektedir.

Katılımcılar işletmelerin staj öğrencilerini ilk etapta diğer işçiler gibi çalıştırmaya başlatmak yerine bir süre onlara işletmeyi ve sektörü tanıtmaları gerektiğini düşünmektedirler. Bunu yaparken de mutlaka öğrencilerin işletmeye uyumunu sağlayacak ve koordinatör öğretmenle iş birliği içinde çalışacak bir usta öğretici bulundurmaları gerektiğini vurgulamışlardır. Usta öğreticiler öğrencilerin işletmedeki eğitimlerini ta-

kip ederek karşılaştıkları sorunlara çözüm sağlamaktadır. Ayrıca öğrencinin gelişimini takip ederek koordinatör öğretmene bilgi vermektedir (Göçen, 2007). Öğrenciler okulda yalnızca teorik bilgiler edindiklerinden sektör hakkında çok fazla bilgiye sahip değildirler. Staj süresince bilmedikleri birçok alanda soru sorma ihtiyacı hissetmektedirler. Bu bağlamda işletmelerde öğrencilere hem sektörü hem de işletmeyi tanıttacak, sorularına cevap verebilecek usta öğreticilere ihtiyaç duyulmaktadır. Sorularına yeterli düzeyde cevap ve bilgi alan öğrencilerin verimleri de artmaktadır (Aydemir, 2016; Bahadır ve Oğuz, 2012; Çelikkol ve Özünlü, 2013). Çünkü bu öğrenciler yalnızca gelip geçici birer çalışan değil, aynı zamanda sektörde geleceğidirler (Özkan ve Bozyiğit, 2020). Bu nedenle onların staj süresince en iyi şekilde gelişmelerinde usta öğreticilere büyük görev düşmektedir.

Araştırmada ulaşılan diğer önemli bir bulgu ise işletmelerin öğrencileri yalnızca belirli bir alanda çalıştırmak yerine farklı alanlarda da çalışmasını sağlaması gerektiği yönündedir. Katılımcıların rotasyon olarak ifade ettikleri farklı alanlarda deneyim kazanma ile öğrencilerin kendi ilgi ve yeteneklerini keşfedeceği düşünülmektedir. Çünkü Özkan ve Bozyiğit'e (2020) ve Emir, Pelit ve Arslan'a (2010) göre öğrenciler işletmelerin ne kadar farklı departmanında görev alırlarsa stajlarından almış oldukları memnuniyet de o düzeyde artmaktadır. Öğrenci böylelikle farklı departmanları da tanıyarak sektöre ilişkin daha fazla deneyim ve bilgi kazanmaktadır (Çaylan, Akpınarlı ve Deveci, 2016). Buradan işletmelerin yalnızca staj öğrencilerinin kendilerine katkısı değil, aynı zamanda öğrenciye de katkısını düşünmeleri gerektiği sonucuna ulaşılabilir. Çünkü öğrencilerin kendi ilgi alanlarını keşfetmeleri farklı alanları da tanıyabilmeleri ile mümkündür. Okulda yalnızca teorik olarak geçilen dersler veya yalnızca bilgi ve resmiyle yetinilen pahalı makinaları işletmelerde görme imkanına sahip olmaktadırlar. Böylelikle alanı daha iyi tanıyabilirler. Ayrıca katılımcılar öğrencilerin işletmedeki aidiyet duygusunu pekiştirmek ve diğer çalışanlarla kaynaştırmak adına çeşitli sosyal aktivitenin de yapılabileceğini söylemiştir.

Araştırmada elde edilen önemli bulgulardan birisi de katılımcıların işletmelerden okullara çeşitli araç-gereç ve finansal destek sağlaması yönündedir. Öğretmenler işletmelerin okula araç-gereç yardımında bulunabilecekleri gibi, okullardaki eskiyen teknolojiyi takip ederek yenileyebilecekleri, makinaların sektörün ihtiyacını karşılayıp karşılamadığını kontrol edebilecekleri ve okula doğrudan finansal destek sunabileceklerini ifade etmişlerdir. Büyükkarağöz de (1984) mesleki eğitimin pahalı bir eğitim olduğunu hızlı teknolojik gelişmelerin yaşandığı bir çağda meslek eğitimi için gerekli olan araç-gereçlerin hızlı bir şekilde eskieyeceğini ve değerini yitirebileceğini vurgulamaktadır. Mesleki eğitimde uygulamanın oldukça önemli olması okullarda da uygulamalı eğitimin verilmesini gerektirmektedir (Adıgüzel, 2009). Öğrencilerin iş-

letmelere teorik ve pratik eğitimi almış olarak gelmeleri işletmelerin eğitim yükünü de hafifletecektir. Okullarda uygulamalı eğitimin yapılabilmesi ise gerekli makine, araç ve gereçlerin olmasına bağlıdır (Aşkın, Çetin ve Çabuk, 2020). Türkiye’de özellikle son yıllarda mesleki eğitime niteliksel ve niceliksel olarak büyük yatırımlar yapılmış, 55 AR-GE merkezi açılmıştır. Yapılan yatırımlar ne kadar çok olsa da özel sektör ve mesleki eğitim birbirine bağlıdırlar, biri olmadan diğeri olamayacağından her alanda iş birliğine gitmeleri gerekmektedir. Mesleki eğitim kurumlarında yeni teknolojilerin tek tek takip edilmesi işletmelerin desteğine bağlıdır. Bu noktada işletmeler sektördeki yenilikleri ve gelişmeleri yakından takip ettiklerinden okullara yenilenen teknolojiler konusunda katkı sağlayabilirler.

Katılımcıların işletmelerden bir diğer beklentisi de öğretmenlere seminer şeklinde eğitim vermeleridir. Katılımcıların bazıları bu eğitimlerin işletmelerden gelecek uzmanlar tarafından okullarda yapılması gerektiğini belirtirken, bazıları ise öğretmenlerin belirli zamanlarda işletmelere giderek bu eğitimleri alması gerektiğini düşünmektedirler. Katılımcılar sektörde sürekli gelişmeler yaşandığını ve öğretmenlerin bu gelişmeleri takip etmede zorlandığını belirtmişlerdir. Sarier’in (2020) meslek lisesi öğrencileri üzerinde yaptığı çalışmasında öğrencilerin öğretmenlerini yeterli bulmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmen yeterlikleri içerisinde mesleğinde uzman olan ve alanındaki gelişmeleri yakından takip eden öğretmenler iyi eğitim verebilmektedirler (Reichel ve Arnon, 2009). Bu bağlamda öğretmen eğitimlerine işletmelerin de sektördeki gelişmeleri öğretmenlere aktarması adına büyük katkı sağlayacağı düşünülebilir.

Araştırmada ulaşılan son önemli bulgu da öğretmenlerin işletmelerden okuldaki eğitim programının geliştirilmesi ve revize edilmesinde destek beklmeleri yönündedir. Katılımcılar eğitim programlarında yer alan bazı derslerin sektörde karşılığının olmadığını belirtirken, işletmelerden bu konuda daha fazla ilgi beklediklerini ve gerekirse gelerek okulların programlarını incelemeleri gerektiğini ifade etmişlerdir. Çünkü sektör sürekli gelişip yenilediğinden ihtiyaçların da değiştiğini ve bunların eğitim programına sürekli olarak yansması gerektiğini vurgulamışlardır. Şahin (2018) de bu konuya dikkat çekerek öğrencinin mesleği ile ilgili teorik bilgiyi de iş hayatında öğrendiğini, bu durumun ise ilgili meslek dalının güncel ihtiyacı karşılamadığını belirtmektedir. Köseleci (2012) tarafından işverenler üzerinde yapılan çalışmada da öğrencinin okulda aldığı eğitimin iş hayatına uygun olmadığını belirlemiş, mesleki ve teknik okullarda verilen eğitimin güncel olmadığını vurgulamıştır. Halbuki, Fuller (2015)’e göre mesleki eğitim programları toplumun gerektirdiği becerilerin niteliği ve niceliği, vatandaşların istihdamı ve işsizliğe karşı direnç gücü ile ilgili temel ekonomik hedeflere doğrudan uyumlu olarak sanayi ile birlikte geliştirilmelidir (Fuller, 2015). Son düzenlenen OECD Mesleki Eğitim Zirvesi’nde (VET) de bu konu günde-

me gelmiş ve mesleki eğitim programının güncellenmesinde işletmelerden alınan aktif desteğin ve görüşlerin daha da artırıldığı ifade edilmiştir (VET, 2022). Bu çalışmaların meslek okullarının eğitim programlarının sektöre uygun şekilde güncellenmesi için önemli bir adım olduğu söylenebilir.

Öneriler

Araştırma bulguları giyim üretim teknolojisi öğretmenlerinin iş birliğinin yeterli düzeyde sağlanamadığını düşündüklerini ortaya koymaktadır. Bu bölümde okul-sanayi iş birliğinin geliştirilmesi adına araştırma bulgularına dayanılarak devlet, okul, işletme ve araştırmacı bağlamında hazırlanan öneriler sunulmuştur.

İlgili Devlet Kurumuna Öneriler

- İşletme ve okullara ortak proje yapma konusunda seminerler verilerek proje yapmaya teşvik edilebilir.
- İşletmelerdeki öğrenci stajını denetleyen, öğrencilerin gelişimlerini takip eden okuldan ayrı bir kurum kurulabilir.
- Okullara yapılan malzeme ve makine desteği öğrenci sayısına uygun olarak dağıtılabilir.
- Eğitim programlarının geliştirilmesi ve revizesinde işletmelerden sürekli destek alınabilir.
- İşletmelere okul açmaları durumunda kendi eğitim programlarını geliştirme olanağı tanınmalı veya bu konuda işletmelere daha esnek davranılmalıdır.

Meslek Okullarına Öneriler

- Her eğitim-öğretim yılı başında işletmelerle görüşülerek yeterlikler ve derslerin güncelliği konusunda istişare edilebilir.
- İşletmelerle iş birliği ve ortak proje konularında daha sıkı iletişim kurulabilir.
- Okul müdürleri belirlenirken sektörü tanıyan kişiler olmasına dikkat edilebilir.

İşletmelere Öneriler

- Öğretmenler bazı işletmelerde işe alımlarda meslek diploması şartı aranmadığını söylemişler, bu eksikliğin giderilmesi adına meslek eğitimi diploması şartı aranabilir.
- Kendilerine bir okul belirleyerek; bu okulun ihtiyaçlarına destek olma, sürekli staj öğrencisi kabul etme, öğretmenleri eğitime konusunda destek olunabilir.

- İşletmeler çalışanları için okullardan haftada bir olacak şekilde eğitim desteği alabilirler. Böylelikle çift taraflı bir eğitim ortamı oluşturulabilir.

Araştırmacılara Öneriler

- Bu araştırmada giyim üretim teknolojisi öğretmenleri ile çalışılmıştır, farklı alandaki öğretmenlerle de görüşmeler sağlanabilir.
- İşletme sahipleri veya çalışanları ile görüşmeler yapılarak okul ve öğretmenlerden beklentiler ortaya konabilir.
- Okul ve işletmeyi ortak paydada buluşturacak projelerin sayısı artırılabilir.

Kaynakça

- Adıgüzel, C. (2009). Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin işyeri eğitimi öğrenme ürünlerinin değerlendirilmesi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27 (1), 115-128.
- Adıgüzel, C. O. ve Berk, Ş. (2009). Mesleki ve teknik ortaöğretimde yeni arayışlar: Yeterliğe dayalı modüler sistemin değerlendirilmesi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6 (1), 220-236.
- Akhun, İ. (1980). Okul sanayi ortaklaşa (Osanor) eğitimi: Öğrencilerin işyerlerinde çalışması. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 5 (25), 1-18.
- Akyıldız, H. ve Eroğlu, Ö. (2004). Türkiye Cumhuriyeti dönemi uygulanan iktisat politikaları. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9 (1), 43-62.
- Alkan, R. M., Suiçmez, M., Aydınkal, M. ve Şahin, M. (2014). Meslek yüksekokullarındaki mevcut durum: sorunlar ve çözüm önerileri. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 4 (3), 133-140. <https://doi.org/10.5961/jhes.2014.096>.
- Aşkın, A., Çetin, F. ve Çabuk, Y. (2020). Üniversite-sanayi iş birliği uygulamasının mobilya ve dekorasyon programı mezunları açısından değerlendirilmesi. *Bartın Orman Fakültesi Dergisi*, 22 (5), 510-520. <https://doi.org/110.24011/bartofd.752604>
- Aydemir, H. D. (2016). Meslek yüksekokulu öğrencilerinin yaz stajı uygulamasına bakışı: Sağlık hizmetleri örneği. *Türk Yaşam Bilimleri Dergisi*, 1(1), 34-42.
- Bahadır, M. ve Oğuz, H. (2012). Selçuk Üniversitesi Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin staj yapma eğilimlerinin belirlenmesi. *Iğdır Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 2, 69-76.

- Bayrak, M. (2021). *Meslek dersi öğretmenlerinin mesleki gelişimi üzerine bir olgubilim çalışması* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Adnan Menderes Üniversitesi.
- Brink, H. I. L. (1993). Validity and reliability in qualitative research. *Curationis*, (16), 35-38. <https://doi.org/10.4102/curationis.v16i2.1396>
- Burrell, G., and Morgan, G. (1979) *Sociological Paradigms and Organizational Analysis*. Heinemann Educational.
- Büyükkaragöz, S. (1984). Okul-sanayi iş birliği neden geliştirilmelidir? *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 8(48), 39-41.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., ve Demirel, F. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Pegem Akademi.
- Cedefop, (2017). *The changing nature and role of vocational education and training in Europe*. Volume 2: Results of a survey among European VET experts. Luxembourg: Publications Office. Cedefop research paper; No 64. <http://dx.doi.org/10.2801/548024>
- Ceylan, M. (2015). *Öğretmenlere Yönelik Sürekli Mesleki Gelişim Etkinliklerinin Öğretmen ve Okul Yöneticilerinin Görüşlerine Göre İncelenmesi: Türkiye ve İngiltere Örneği* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Kırıkkale Üniversitesi.
- Cohen, L. Manion, L. and Morrison, K. (2007). *Research methods in education*. Routledge.
- Creswell, J. W. (2013). *Qualitative Inquiry and research design choosing among five approaches* (3rd Ed). Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Çaylan, D. Ö., Akpınarlı, V. ve Deveci, D. A. (2016). Öğrencilerin staj programları ile işe alım süreci: denizcilik sektöründe “Rotamız Arkas Projesi” örnek olay incelemesi. *CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(1), 241-264.
- Çelikkol, H. ve Özünlü, M. (2013). Mesleki ve teknik eğitimde öğrenci uygulama becerilerinin artırılması: Leonardo Da Vinci projeleri. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 38, 39-50.
- Çetin, Ş. (2005). Öğrenci stajlarında yararlanılan dersler üzerine ampirik bir değerlendirme: Mersin turizm işletmeciliği ve otelcilik yüksekokulu örneği. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 16(2), 153-169.
- Dewey, J., (2010). *Democracy and education: an introduction to the philosophy of education*. Indo-European Publishing.
- Doleschel, J. and Manu, A. S. (2021). Scarring effect of the COVID-19 pandemic on the global economy – reviewing recent evidence. *ECB Economic Bulletin*, 7, European Central Bank.

- Dönmez Tek, A. (2006). *Sanayi toplumu sonrası Türkiye’de mesleki eğitim ve kız meslek liseleri (Adapazari kız meslek lisesi örneği)* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans tezi]. Sakarya Üniversitesi.
- Durmuşçelebi, M. ve Deliktaş, M. (2017). Meslek liselerinde yaşanan sorunlar ve öğretmenlerin tükenmişlik düzeyleri ile ilişkisi – Kayseri ili örneği. *Eğitim Bilimlerinde Yenilikler ve Nitelik Arayışı* içerisinde, Demirel Ö. ve Dinçer S. (Ed.), Pegem Akademi. 10.14527/9786053183563b2.015
- Emir, O., Pelit, E. ve Arslan, S. (2010). Turizm alanında ön lisans eğitimi alan öğrencilerin staj öncesi ve sonrası görüşlerinin karşılaştırılması (Afyon Kocatepe Üniversitesi örneği). *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(33), 141- 165.
- Fuller, A. (2015). Vocational education. In: James D. Wright (editor-in-chief), *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences*, 2nd edition, Vol 25. Oxford: Elsevier. pp. 232–238.
- Gani, A., Rathakrishnan, N. I. and Krishnasamy, M. (2020) A pilot test for establishing validity and reliability of qualitative interview in the blended learning English proficiency course. *Journal of Critical Reviews*, 7(5). 140 -143.
- Göçen, A. (2007). *Meslek lisesi son sınıf öğrencilerinin işletmelerde gördüğü temel beceri eğitiminin etkililiğine yönelik öğrenci görüşlerinin incelenmesi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans tezi]. Sakarya Üniversitesi.
- Greinert, W. D. (1999). *Vocational training and the third industrial revolution; a historically comparative study regarding the development of classical education systems*. Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft.
- Gür Erdoğan, D., Demirtaş, Z. ve Özalan, S. (2020). Teknik öğretmenlerin gözünden mesleki eğitimde karşılaşılan sorunların incelenmesi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 39(3), 44-57.
- Hall, P. A. and Soskice, D. W. (2001). *Varieties of capitalism: the institutional foundations of comparative advantage*. Oxford University Press.
- Hatunoğlu, Z. ve Kılılı, M. (2014). Hastane işletmelerinin istihdam ettikleri muhasebe elemanlarında aradıkları nitelikler ve muhasebe eğitiminden beklentileri: karamanmaraş, gaziantep ve osmaniye illerinde bir alan çalışması. *Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi*, 7 (1), 228-241.
- Hitchcock, G. and Hughes, D. (1995) *Research and the Teacher* (second edition). Routledge.
- İşgören, N. Ç. et al. (2009). The importance of cooperation between vocational schools and industry. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, (1), 1313–1317

- Kahyaoğlu, R. B. ve Karataş, S. (2019). Mesleki gelişim eğitim seminerlerine ilişkin öğretmen görüşleri. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (37), 191-220. <https://doi.org/10.30794/pausb.536050>
- Karaağaçlı, M. (2002). *Mesleki eğitim ve teknoloji eğitiminde özel öğretim yöntemleri*. Nobel Yayınları.
- Karacan, P. Ö., Çeliker, H. ve Karaca, K.S. (2015). Büro yönetimi ve yönetici asistanlığı öğrencilerinin staj eğitimi hakkındaki görüşleri üzerine bir araştırma. *Electronic Journal of Vocational Colleges*, (14), 94-112.
- Karataş, B. (2017). *Mesleki ve teknik anadolu lisesi öğrencilerinin sorunlarına ilişkin öğrenci görüşleri* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans tezi]. Sakarya Üniversitesi.
- Katajauvori, N., Lindblom-Ylänne, S. and Hirvonen, J. (2006). The significance of practical training in linking theoretical studies with practice. *Higher Education*, 51(3), 439-464. <https://doi.org/10.1007/s10734-004-6391-8>
- Kaya, A. (2014). Meslek yüksekokulunda öğrenim gören öğrencilerin eğitim öğretim ve geleceğe yönelik düşünceleri. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(33), 349-356.
- Kaushik, M. K. (2014). Vocational education in India. *International Journal of Education and Information Studies*, 4(1), 55-58.
- Kavi, E. ve Koçak, O. (2018). Türkiye’de ortaöğretim düzeyindeki mesleki eğitim ile ilgili sorun alanları ve iskandinav ülkelerindeki mesleki eğitimin türkiye’de uygulanabilirliği. *Çalışma ve Toplum Dergisi*, 3, 1307-1334.
- Kenar, N. (2010). *Mesleki ve teknik eğitim sisteminin genel değerlendirilme raporu*. MESS Eğitim Vakfı.
- Köseleci, N. (2012). *Mesleki eğitimde kalite için işbirliği: mesleki ve teknik eğitimde güncellenmiş durum analizi*. İstanbul, ERG ve KOÇ Araştırma Raporu.
- MEB, (2018). *Türkiye’de mesleki ve teknik eğitimin görünümü*. 23. Eğitim Vizyonu Eğitim ve Analiz Değerlendirme Raporu. https://www.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/
- MEB, (2023). Tarihçemiz. <https://mtegm.meb.gov.tr/www/tarihcemiz/icerik/20>
- Merriam, S. B. (2013). *Nitel arama: Desen ve uygulama için bir rehber*. Çev. Ed. Sellahtin Turan). Nobel Yayın Dağıtım.
- Mesleki Eğitim Kanunu (1986). Mesleki Eğitim Kurulu. Sayı.3308 https://mtegm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_05/18152030_DAYANAK.pdf

- Özkan, R. ve Bozyiğit, S. (2020). Staj algısının işletmeyle ilgili faktörler bağlamında incelenmesi: lojistik eğitimi üzerine bir araştırma. *Kafkas Üniversitesi İİBF Dergisi*, 11(22), 562-596.
- Özsayar, B. (2008). *Meslek lisesi öğrencilerinin yaptıkları stajların mesleki gelişimlerine etkileri* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Beykent Üniversitesi.
- Öztürk, C. (2015). *Mesleki ve teknik ortaöğretimde okul-sanayi işbirliği: Afyonkarahisar örneği* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Türk Hava Kurumu Üniversitesi.
- Özyılmaz, Ö. (2013). *Türk Millî Eğitim Sisteminin sorunları ve çözüm arayışları*. Pegem Akademi Yay.
- Patton, M. (2014) *Qualitative Research and Evaluation Methods*. 4th Edition, Sage, Thousand Oaks.
- Peters, L. S. and Herbert I. F. (1982). *University-Industry Research Relationships*, National Science Foundation.
- Reichel, N. and Arnon, S. (2009). A multicultural view of the ideal teacher in Israel. *Teachers and Teaching: Theory and Practice*, 15(1), 59–85.
- Sarıer, Y. (2020). Meslek lisesi öğrencilerinin gözünden ideal öğretmen özellikleri ve becerileri. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (AUJEF)*, 4(4), 294-306.
- Seferoğlu, S. S. (2001). Sınıf öğretmenlerinin kendi meslekî gelişimleriyle ilgili görüşleri, beklentileri ve önerileri. *Millî Eğitim*, (149), 12-18.
- Sever, Y., Yirci, R. ve Kocabaş, İ. (2019). Mesleki ve teknik ortaöğretim yönetici ve öğretmenlerinin mesleki eğitimde özelleştirmeye ilişkin görüşleri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 17(1), 56-80.
- Smith, D. and Lovatt, T. J. (1990). *Curriculum: Action on reflection*. Wentworth Falls, Social Science Press.
- Smith, J. A., Flowers, P. and Larkin, M. (2009). *Interpretative phenomenological analysis: Theory, method and research*. SAGE
- Şahin, İ. ve Fındık, T. (2008). Türkiye’de mesleki ve teknik eğitim: mevcut durum, sorunlar ve çözüm önerileri. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12(3), 65-86.
- Şahin, U. (2018). *Okul-sanayi eğitim işbirliği programında öğretim gören mesleki ve teknik lise öğrencilerinin mesleki bilgi ve beceri kazanımlarının ölçümü* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Bahçeşehir Üniversitesi.

- Şener, S. (2005). Türkiye ekonomisinde ikinci dönem liberal iktisat politikaları. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 3(1), 141-148.
- Taşdemir, M. ve Taşdemir, A. (2007). Mesleki sürecin bazı boyutlarına ilişkin sınıf öğretmenlerinin görüşleri. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi dergisi*, (14), 161-174.
- Toprak, D. (2015). Uygulamada ortaya çıkan farklı refah devleti modelleri üzerine bir inceleme. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21 (1), 151-175.
- Uluğ, Z. A. (2019). *Yönetici görüşlerine göre meslek liselerinin sorunları ve çözüm önerileri* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Ulusoy, A. (2004). Eğitim Kurumu- İşletme Diyoloğu, TİSK-M.E.B. Eğitim Kurumu- İşletme Diyoloğu Uluslararası Konferansı (17-29). Türkiye İş Veren Sendikaları Konferansı. Ankara, Yayın No: 247.
- Üstün, G. ve Savaş, D. (2012). Kız meslek liselerinin işletmelerde yapılan beceri eğitimini planlama ve değerlendirme uygulamalarını gerçekleştirme düzeyi. *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 8 (15), 165-178.
- VET (2022). OECD Mesleki eğitim zirvesi <https://www.meb.gov.tr/bakan-ozet-mesleki-egitim-reformunu-ve-turkiyenin-bu-alandaki-deneyimlerini-istanbulda-duzenlenen-oecd-mesleki-egitim-zirvesinde-paylasti/haber/28350/tr>
- Yalçın, M. (2017). *Mesleki eğitimde istihdam sorunları, örnek modeller, Türkiye uygulaması ve çözüm önerileri* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Gelişim Üniversitesi.
- Yalçınkaya, B. ve Saydam, V. (2018). Staj süreçlerinin öğrencilerin mesleki beklentilerine etkisi: Marmara Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü üzerine bir inceleme. *Arşiv Dünyası Dergisi*, (20), 1-20.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- YÖK, (2021). Üniversite sanayi işbirliğinin geliştirilmesi eylem planı. Yükseköğretim Kurulu, <https://www.yok.gov.tr/yayinlar/yayinlarimiz>